

Pernille Romuld Jørgensen

Dialekt eller standardtalemål i undervisning i norsk som andrespråk?

Bacheloroppgave i SPRÅK2900

Veileder: Brit Mæhlum og Cecilie Slinning Knudsen

Mai 2019

Pernille Romuld Jørgensen

Dialekt eller standardtalemål i undervisning i norsk som andrespråk?

Bacheloroppgave i SPRÅK2900

Veileder: Brit Mæhlum og Cecilie Slinning Knudsen

Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultet

Institutt for språk og litteratur



NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1.0 Aktualisering og avgrensning	2
2.0 Dialekt versus standardtalemål	3
2.1 <i>Dialekt og standardtalemål i Norge.....</i>	3
2.1.1 Språkholdninger tilknyttet dialekt og standardtalemål.....	4
2.2 <i>Dialekt versus standardtalemål i læreplaner og læremidler.....</i>	5
2.3 <i>Språkholdninger hos lærere og innlærere i norsk som andrespråk.....</i>	8
2.4 <i>Integrering i møtet mellom minoritet og majoritet.....</i>	10
2.4.1 Tilhørighet og integrering i et dialektperspektiv	10
2.4.2 Integrering fra begge sider.....	12
2.5 <i>Pedagogiske hensyn: skriftnærhet og autentisk språklæring.....</i>	12
3.0 Konkluderende oppsummering	14
4.0 Referanseliste.....	16

1.0 Aktualisering og avgrensning

Som vikar på norskkurs for deltakere som lærer norsk som andrespråk, ble jeg tidligere i år konfrontert med en interessant problemstilling som ble utgangspunkt for denne bacheloroppgaven. Selv hadde jeg i omlag ett år jobbet med norsk som andrespråk på nybegynnernivå, da jeg skulle være vikar for gruppa på mer avansert nivå. For nybegynnergruppene brukte jeg bokmål i skrivning og lesing og en talt bokmålsform, eller standardtalemål, i det muntlige møtet med deltakerne. Som vikar for viderekommende ble jeg i en samtale oppfordret til å snakke dialekt. Jeg gjorde dette og vi snakket en stund rundt temaet. I ettertid har jeg tenkt at problematikken er interessant, sammensatt og svært relevant for meg og mange med meg.

Diskusjonen rundt standardtalemål versus dialektbruk i undervisning i norsk som andrespråk er sammensatt fordi den forutsetter refleksjon om nærliggende tema som standardtalemål i Norge, språkholdninger, lærerens begrunnelser for språkvalg, innlærerne av norsk sine ønsker og behov for varianter av muntlig norsk, forholdet mellom minoritet og majoritet, integrering, samt retningslinjer som læreplaner og læremidler i norsk som andrespråk. Disse problemstillingene vil være gjenstand for diskusjon i min oppgave. Selv om det er interessant å diskutere dette med utgangspunkt i grunnskole og videregående opplæring, vil jeg i min oppgave avgrense problemstillingen til å omhandle undervisning av voksne som lærer norsk som andrespråk. Jeg vil også primært holde meg til diskusjonen dialekt versus standardtalemål, men ved noen anledninger inkludere nynorsk og bokmål der jeg ser det relevant i sammenheng med problemstillingen.

Det virker å være en utbredt bruk av bokmålsnær tale blant lærere i norsk som andrespråk. Med dette skiller klasseromsspråket seg på mange måter fra det språket innvandrere¹ møter i samfunnet ellers. I denne oppgaven vil min problemstilling bli følgende; *dialekt versus standardtalemål i undervisning av norsk som andrespråk*. Jeg vil diskutere disse undervisningspraksisene for å kaste lys over debatten og for å redegjøre for de perspektiver som tas hensyn til. I forbindelse med debatten er det også relevant å si noe om bakgrunnen for dagens praksis blant lærere i norsk som andrespråk. Dette vil jeg gjøre ved å redegjøre for retningslinjer for undervisningsspråk i norsk som andrespråk, mål i *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* og funn i studier av læreres undervisningspraksis. Overordnet sett vil

¹ I denne oppgaven forstås og brukes begrepet «innvandrere» som «[...]person som flytter til et annet land med sikte på å bosette seg der.» (Tønnessen, 2018). I oppgaven vil jeg fokusere på personer som har flyttet til Norge i voksen- eller ungdomsalder og derfor skal lære norsk som voksen eller ung voksen.

jeg belyse hvilke argumenter som taler for standardnært talemål i undervisning i norsk som andrespråk og hvilke argumenter som taler for dialektnært talemål.

I første del av hoveddelen vil jeg starte med en begrepsavklaring, samt redegjørelse for argumentasjon som legger til grunn forståelsen av et uoffisielt standardtalemål i Norge. Jeg vil også diskutere argumenter for dialektnær og standardnær tale med utgangspunkt i læreplaner og lærebøker i norsk som andrespråk. I neste del vil jeg se nærmere på hvordan språkholdninger kan bidra til å forklare dagens undervisningspraksis og hvordan dette kan forstås som argumenter for bruk av dialekt eller standardtalemål i undervisningen. I tredje del av hoveddelen vil jeg fokusere på hvilke argumenter for dialekt og standardtalemål som er knyttet til integrering. Jeg vil knytte dette til tilhørighet til lokalsamfunnet og majoritetens holdninger til innvandreres muntlige norsk. I siste del av hoveddelen vil jeg se på de pedagogiske argumentene for dialekt og standardtalemål. Med andre ord er oppgaven strukturert tematisk hvor problemstillingens spørsmål om argumenter for standardtalemål og dialekt, samt forklaringer på dagens undervisningspraksis, inkluderes i de fire kapitlene i hoveddelen.

2.0 Dialekt versus standardtalemål

2.1 Dialekt og standardtalemål i Norge

Oppgavens problemstilling forutsetter en diskusjon om hvorvidt Norge har et uoffisielt standardisert talemål eller ikke. Det blir derfor nødvendig å belyse argumenter som taler for at det finnes et slik standardtalemål. Begrepet er høyst relevant i oppgaven og denne diskusjonen er gjeldende innenfor forskningsfeltet. I oppgaven står «dialekt» på sett og vis i motsetning til «standardtalemål». Dialekt kan forstås som ulike varieteter av talt språk som er geografisk betinget (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 25-26). Det er slik vi ofte bruker begrepet i dagligspråket. Spesielt siden 1960-tallet har dialekter hatt relativt høy status i Norge sammenlignet med andre nordiske land (Otnes & Aamotsbakken, 2017, s. 235). Til en viss grad gir dialektbruk høy status og det er rom for å bruke dialekt i den offentlige så vel som den private sfæren. Likevel hevder flere at vi har en varietet av muntlig språk som står høyere hierarkisk sett. Diskusjonen omkring hvorvidt det finnes et standardtalemål eller ikke i Norge, har lenge vært rådende innenfor debatten i språkforskning (Jahr & Mæhlum, 2009, s. 3).

Brit Mæhlum (2009) argumenterer for at det finnes et uoffisielt, ukodifisert standardtalemål i Norge. Hun definerer begrepet på følgende måte; «[e]t standardtalemål er en varietet som fungerer som norm eller normideal for et større språksamfunn, som regel en nasjonalstat, og som i en del tilfeller er kodifisert» (s. 8-9). Tradisjonelt sett har Norge skilt seg ut ved at det

ikke finnes et offisielt standardtalemål. Dette har også medført et fravær av kodifisering i form av uttalekanonisering i ordbøker som ville gitt én varietet av norsk, offisiell status. Til tross for dette eksisterer, ifølge Mæhlum (2009, s. 8), en uoffisiell norm for hva som er standard talemål i Norge. Gitte varieteter av norsk assosieres med prestisje, høy status og former for elite. Bokmålsnært Oslomål eller sørøstnorsk er knyttet til hovedstaden og tillegges derfor egenskapene som plasseres høyest i dette prestisjehierarkiet (Mæhlum, 2009, s. 9). Et standardtalemål utvikles med nær tilknytning til et skriftspråk og omtales derfor i Norge ofte som «talt bokmål» eller «talt nynorsk» (Mæhlum, 2009, s. 13). Jeg legger til grunn Mæhlums forståelse av et uoffisielt, ukodifisert standardtalemål i Norge og vil benytte denne forståelsen videre i oppgaven².

2.1.1 Språkholdninger tilknyttet dialekt og standardtalemål

Mæhlum (2009) argumenterer med andre ord for at det finnes et skriftspråknært, ukodifisert standardtalemål i Norge som kan knyttes til elite og prestisje. Hun hevder det eksisterer en forestilling om og en forståelse av at ett talemål skårer høyere på prestisjeskalaen hos nordmenn. På denne måten innehar språkbrukerne et mentalt kart som viser at den gitte varietet som er mest prestisjefyllt, også er den som fungerer som språklig kompass. Varieteten danner dermed et normideal for språkbrukerne (s. 13). Som en følge av dette kan det som opprinnelig var en geolekt, utvikle seg til å bli en sosiolekt ved at visse språkvarieteter signaliserer sosial tilhørighet. Slik blir dialektbruk klassemarkører og gir signal om tilhørighet (Mæhlum, 2009, s. 16). Tendensen til å bruke bokmålsnært talemål i undervisning i norsk som andrespråk, kan understøtte at standardisert talemål har en høyere status. Lærernes normering henimot «Oslomål» kan være et uttrykk for, og dermed et argument for, at det finnes et ukodifisert og uoffisielt standardtalemål i Norge.

Som nevnt kan folks oppfatning av én varietet som mer prestisjefyllt, ligge til grunn for normering til én varietet fremfor en annen. Denne oppfatningen kan knyttes til språkholdninger. Begrepet språkholdninger forstås i oppgaven som «[...]innstillinger eller tilbøyeligheter som ligger til grunn for mer eller mindre fordelaktige eller ufordelaktige vurderinger av språk, språkvarieteter, måter som språk og språkvarieteter blir bruk på, eller andre forhold som har med språk å gjøre.» (Kulbrandstad, 2015, s. 249). Selv om det er relevant å kommentere språkholdninger til nynorsk og bokmål i sammenheng med språkholdninger til dialekt og

² For andre synspunkt i debatten se blant annet Helge Sandøy (2009). Grunnet problemstillingens avgrensning ser jeg det ikke relevant å gjøre rede for flere perspektiv i debatten om standardtalemål i Norge og velger derfor å henvise for videre lesning.

standardtalemål, vil jeg forsøke å holde meg til sistnevnte da dette er fokuset i oppgaven. Mæhlum (2007, s. 57) har studert dette og foreslår følgende oversikt over språkholdninger tilknyttet dialekt og standardtalemål;

Dialekt

Spesifikk geografisk tilknytning
Mindre prestisjefullt, stigmatisert
Uformelt, hverdagslig, privat
Ruralt, distriktstilknyttet
Tradisjonelt

Standardtalemål

Overregionalt, geografisk nøytralt
Prestisjefullt
Formelt, offisielt
Urbant, sentralt
Moderne

Denne skisserende oversikten vil være nyttig i den videre diskusjonen om hva som ligger til grunn for dagens praksis. I tillegg vil oversikten være relevant å vende seg til, i oppgaven om å kaste lys over hvilke argumenter som rører seg i diskusjonen mellom dialekt versus standardtalemål i undervisning i norsk som andrespråk.

Med utgangspunkt i en fremstilling av fransk talespråk, foreslår Mæhlum (2007) at den franske situasjonen kan tjene som illustrasjon ved å bruke fremstillingen som en teoretisk modell for å vise de grunnleggende motsetningene mellom dialekt og standard. Den franske dialekten Oksitansk forbindes med «[...]landsbygda, primærnæringer og mindre lokalsamfunn[...]» (s. 42). På den andre siden forbindes standardfransk med større byer, utdannelse og industrialiserte områder. Disse motsettende oppfatningene av språkbrukerne og deres språkbruk, gjør at dialekt og standard blir to motpoler (Mæhlum, 2007, s. 42). Utenfor Norges grenser er det vanlig å ha et offisielt standardtalemål (Mæhlum, 2009, s. 8). Dialekter blir i de fleste kulturer vurdert som å stå i en lavere posisjon enn skriftspråket (Fondevik & Osdal, 2018, s. 374). Følgelig vil de som innvandrer til Norge, trolig ha med seg holdningene knyttet til deres forståelse av hvor dialekt står i forhold til standardtalemål. Dette kan potensielt påvirke deres erfaringer med dagens situasjon i norskundervisningen hvor standardtalemål som nevnt regjerer.

2.2 Dialekt versus standardtalemål i læreplaner og læremidler

Det er mye som påvirker læreres valg av undervisningsspråk i norsk som andrespråk og som har ført til at dagens praksis for undervisning preges av et standardisert talemål. Offisielle retningslinjer for talt språk i undervisning er derfor relevant å kommentere. Olaf Husby (2009) har kartlagt utviklingen av læreplanene for opplæring i norsk som andrespråk. Han finner at den tidligste læreplanen for voksenopplæring fra 1988 påpeker at undervisningsspråket bør være normalisert talespråk eller dialekt. Normering i retning standardtalemål presiseres flere

steder. For eksempel bør læreren unngå å bruke spesielle dialektord- eller uttrykk i sitt undervisningsspråk (Husby, 2009, s. 31).

Læreplanen fra 1991 er den som ifølge Husby nærmest gir en preskriptiv føring om lærerens talespråk, da det heter seg at opplæringen bør være på et «normalisert talemål som er i samsvar med det lokale talemålet.» (gjengitt i Husby, 2009, s. 32). Denne beskrivelsen vil i store deler av Norge forstås som selvmotsigende. Jeg forstår «normalisert» som justert i retning et av et uoffisielt bokmåls- eller nynorsknært standardtalemål. Med en slik forståelse vil læreplanutdraget være selvmotsigende for de deler av Norge hvor det lokale talemålet i mer eller mindre forstand avviker fra målformene bokmål eller nynorsk. Opprinnelig ville dette gjelde store deler av landet, men tatt i betraktning av dagens dialektnivellering³ og standardisering av dialekt i Osloområdet, vil det i noe mindre grad gjelde sørøstlandet.

Den neste læreplanen i den historiske linjen er fra 1998 og har etter Husbys undersøkelser mindre presise målspråksbeskrivelser enn de tidligere planene. Læreplanen som var gjeldende under Husbys (2009) undersøkelser er fra 2005 og trekker frem den kommunikative dimensjonen ved å presisere at samtalepartnere bør tilpasse sitt språk til den minoritetsspråklige norskbrukeren (s. 32). Jeg merker meg at det likevel også her sies lite om hvilken form for norsk som er innlærernes målspråk.

Læreplanen fra 2005 ble i 2012 revidert og *Læreplan for norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* fungerer i dag som gjeldende retningslinje for hva opplæringen skal gi. Læreplanen beskriver språkferdigheter på nivå A1, A2, B1 og B2 (VOX, 2012, s. 7). Også i den reviderte versjonen fokuseres det på samtalepartnerens språklige tilpasning for å fremme den minoritetsspråkliges forståelse. I likhet med den opprinnelige versjonen, tilbyr den reviderte en rekke læreplanmål som fokuserer på den kommunikative kompetansen.

I den reviderte læreplanen presiseres et mål om at innlærerne skal forstå enkle dialektale uttrykk fra lokalområdet sitt. Dette læremålet utvides i takt med den språklige kompetanseutviklingen og for B2-nivå kommer det høyeste nivået frem i formuleringen «[...]kan forstå dialekter når den som snakker, tilpasser språket til en viss grad.» (VOX, 2012, s. 20). For nivå B2 står følgende; «[...]kan forstå i detalj det som er rettet mot en personlig, når det brukes et normert

³ Begrepet viser ifølge Mæhlum (2009) til en prosess hvor språkbrukerne tenderer til å endre talespråket sitt henimot en variant som oppfattes som mer regionale eller nasjonal enn lokal. Slik avdialektisering kan resultere i en standardisering av talemålet (s. 17-20).

talespråk.» (VOX, 2012, s. 20). Dette kan forstås som en form for standardtalemål, da dette som nevnt viser en form for normering av talemål. Det presiseres altså til en viss grad hvilket norsk språk innvandrerne skal forstå. De skal forstå et normert talespråk og etterhvert deler av den lokale dialekten. Betragtninger av den gjeldende læreplanen kan forstås som argument for et mer standardnært talemål i undervisning i norsk som andrespråk, da normeringsdimensjonen fremkommer i læreplanmålene. Samtidig er det elementer ved dagens læreplan som taler for et dialektnært talemål i undervisning, blant annet fordi forståelse av noen dialektuttrykk presiseres som læreplanmål.

Husby (2009) skriver at voksne som lærer norsk som andrespråk er avhengig av kommunikasjon med nordmenn for å få tilstrekkelig god norskkompetanse, da dette er «[...]en kompetanse som er langt mer omfattende enn den som formidles gjennom norskkurs der dialekter har liten plass.» (s. 36). Dette er et perspektiv som også Eldar Heide diskuterer. Heide (2017) har studert hvilken rolle det norske språkmangfoldet har i opplæring i norsk som andrespråk og har i den sammenheng sett på læreplanen. Han problematiserer at planens fire mål om forståelse av lokale dialektuttrykk, ikke samsvarer med en rekke andre læreplanmål. Noen mål innebærer at innvandrerne kan forstå det de hører på radio og ser på TV eller film. Siden mediene ofte gjenspeiler det språklige mangfoldet i Norge, blir disse målene motstridende med presiseringen av normert talespråk. Heide (2017) hevder at det er nødvendig å forstå den lokale dialekten på et tidlig tidspunkt i opplæringen for å nå læreplanens formål som er styrking av mulighet til deltakelse i arbeids- og samfunnsliv (s. 18-19). Hans argument er følgelig at det overordnede målet burde veie mer enn målet om å forstå normert tale. Ved å trekke frem mangel på språkforståelse i ulike sammenhenger som en konsekvens av et mangelfullt fokus på dialekt i læreplan, argumenterer han for dialektnært talemål i undervisningen.

I tillegg til at læreplanen legger føringer og fungerer som retningslinjer for lærernes undervisningspraksis, holder mange seg tett opp mot læreverkene. Heide (2017) har også studert et utvalg læremidler i norsk som andrespråk og finner at de færreste av læreverkene beregnet på voksne innvandrere, vier oppmerksomhet til det norske språkmangfoldet (s. 19-21). Dette står ifølge Heide (2017) i klar kontrast til det språklige mangfoldet innvandrerne møter utenfor klasserommet. Han stiller spørsmål om ikke norskopplæringen ville skjedd raskere og gitt større språkkompetanse, hvis opplæringen ga mer autentiske situasjoner som gjenspeiler det innvandrerne møter utenfor klasserommet (s. 21). Han taler med dette for at dialektdimensjonen i undervisning i norsk som andrespråk burde få en større rolle, da han tror

det bedre vil forberede innvandrerne på det språket som majoritetsbefolkningen i arbeids- og samfunnsliv bruker.

Heides funn i studier av læremidler, viser som nevnt et mangelfullt fokus på dialekt og lite gjenspeiling av norsk språklig mangfold. Det kan tenkes at mange lærere holder seg tett opp mot læreverkene. Slik sett vil disse funnene bidra til å forklare hvorfor mange velger å normere talemålet sitt til standardtalemål og legge vekk sin egen dialekt. I tillegg vil det følgelig være et argument for de som ønsker å holde seg tett opp til læremidlene, at det her fokuseres lite på dialekt. Birgitte Fondevik og Hilde Osdal (2018) viser at mangel på læremidler på nynorsk vurderes som den viktigste grunnen til at mange nynorskkommuner gir bokmålsopplæring fremfor nynorskopplæring (s. 367). Dette understøtter også argumentet om at læremiddelsituasjonen kan sees som et argument for bruk av bokmål og bokmålsnært talemål i undervisning i norsk som andrespråk.

2.3 Språkholdninger hos lærere og innlærere i norsk som andrespråk

Som nevnt tidligere tillegges en rekke verdier varietetene dialekt og standardtalemål, og disse språkholdningene kan bidra til å forklare hvorfor mange bruker standardtalemål i undervisning i norsk som andrespråk. Anita Øynes (1995) finner, i sin studie av dialektsperspektivet i undervisning av norsk som andrespråk, at lærerinformantene legger vekk det meste av sin dialekt i undervisning med minoritetsspråklige som skal lære norsk. Hun viser at informantenes undervisningsspråk med normeringen til «talt bokmål» skiller seg fra deres «egentlige» muntlige språk (s. 75). Selv om informantene normerer språket henimot et bokmålsnært standardtalemål, anerkjenner de at avstanden mellom undervisningsspråk og språket utenfor klasserommet er problematisk (Øynes, 1995, s. 76-77).

Lignende funn ble gjort av Inger Agnete Reppen (2011) som gjennomførte en studie om somaliere i Vinje sin erfaring med norskopplæring og integrering. Hun fant at lærerinformanten underviser i bokmål og at valget om bokmålsopplæring i nynorskkommunen ble gjort uten nevneverdig diskusjon mellom de involverte (s. 77). I likhet med Øynes' informanter bruker også denne lærerinformanten en form for «talt bokmål» (Reppen, 2011, s. 42). Lærerinformanten i Vinje legger gradvis inn mer og mer dialekt i språket sitt (Reppen, 2011, s. 88). Dette samsvarer med den nevnte beskrivelsen av læreplanens målsetting hvor målene for det høyeste nivået er å forstå mer dialekt enn de lavere nivåene. Slik kommer det frem at lærerinformantene i studiene praktiserer relativt likt og dette er trolig en praksis de deler med

mange andre. Læreplanen er også et argument for å gjennomføre norskopplæringen på en slik måte.

Reppen (2011) diskuterer hvorvidt lærerens valg av undervisningsspråk kan tilskrives deres språkholdninger. Basert på intervju med læreren Bjørg reiser hun en eventuell forklaring på hvorfor lærere ønsker å gi opplæring i det mest umarkerte skriftmålet og et standardisert talemål. Som nevnt tidligere er det ulike verdier knyttet til dialekt og standardtalemål. Reppen viser at lærerne vil skåne innvandrerne for en status som dobbel minoritet ved å være nynorskbruker i tillegg (2011, s. 87). Dette strider sterkt mot funn Reppen (2011) gjorde blant de somaliske innvandrerne i Vinje. De ønsker å bli en del av lokalbefolkningen ved å forstå og bruke deres talemål, samt bruke målformen i kommunen (s. 60-62). Med dette kan lærerens «skåning» virke mot sin hensikt, fordi innvandrerne kanskje ville følt seg mer som en del av majoritetsbefolkningen i bygda hvis de hadde samme dialekt og målform som dem. Det kan dermed tenkes at lærerens undervisningspraksis heller var et uttrykk for ubevisste språkholdninger mot dialektbruk.

I analysen av lærerinformantenes erfaringer, argumenterer Øynes (1995) for at deres språkvalg kan forklares ut ifra språkholdninger. Valget av standardtalemål kan forstås som konsekvenser av standardtalemålets prestisjefullhet og høye status og dermed språkbrukernes holdninger. Lærerinformantene gir med sin bruk av standardtalemål uttrykk for en implisitt negativ holdning overfor dialekter (s. 83-84). Øynes (1995) trekker også frem at standardtalemål er vanlig i mange land og at dette kan føre til at innlærerne selv ønsker å lære en versjon av «talt bokmål» (s. 88). Noen av hennes informanter var negative til dialektbruk og ønsket å lære talt bokmål. Det ble vist til språksituasjonene i deres hjemland, og statusforholdet mellom standardtalemål og dialekt i hjemlandene kan forklare deres ønske om talt bokmål (Øynes, 1995, s. 93-95). Dette viser at språkholdningene innvandrerne har med seg fra sine hjemland, kan påvirke deres holdninger til språk i Norge. Med dette tar innvandrerne med seg erfaringer om standardtalemål som noe prestisjefullt og eliteorientert og dialekt som noe privat og ruralt. Dette kan pedagogisk sett være et argument for å bruke standardtalemål i undervisning i Norge slik mange er vant med fra sine hjemland. I tillegg kan det bidra til å forklare den rådende bruken av standardtalemål i dag. Jeg vil komme tilbake til språkholdninger senere i oppgaven.

2.4 Integrering i møtet mellom minoritet og majoritet

2.4.1 Tilhørighet og integrering i et dialektperspektiv

Reppens (2011) studie viser at innvandrerne selv ønsket å snakke den lokale dialekten. Informantene uttrykte frustrasjon over å ikke forstå det som ble sagt utenfor klasserommet. De ønsket å bli eksponert for den lokale dialekten i norskundervisningen for å bedre forstå talemålet i lokalsamfunnet (s. 58-62). Innvandrernes ønske om å bli kommunikasjonsfunksjonelle med lokalsamfunnet kan forstås som et ønske om integrering. Begrepet «integrering» vil i oppgaven forstås som «[...]en prosess der minoriteten tilpasser seg *både* minoritetens og majoritetens levesett og vurderinger i en ny og unik kombinasjon.» (Engen & Kulbrandstad 2017, s. 261). Innvandrerne i Vinje sine ønsker om integrering gjennom felles språkforståelse, samsvarer med læreplanens fokus på kommunikativ kompetanse, men tilsier at målet vanskeligere nås uten et undervisningsspråk som legger til rette for integrering slik innvandrerne hevder at dialektbruk i undervisningen ville gjort. Innvandrerne i Vinje ønsket å snakke den lokale dialekten, da dette opplevdes som en tilhørighetsmarkør til bygda. Innlærerinformantene sa at dette ville gitt dem en opplevelse av å bli ansett som en del av lokalsamfunnet (Reppen, 2011, s. 60-62). Som nevnt tidligere kan dialekt som opprinnelig uttrykker geografisk tilhørighet, også gi sosiale markører som uttrykker tilhørighet.

Selv om funn hos Reppen viser innlærernes ønske om å lære dialekt i norskundervisningen, er det flere elementer som gjør at man ikke uten videre kan generalisere dette. Reppen (2011) påpeker selv at Vinje og vinjemålet står i en særstilling, da stedet «[...]fremstår som et sentrum for norsk kultur og norske tradisjoner.» (s. 10). Både kulturen og språket i Vinje vurderes ofte som noe av det «mest» norske. Siden vinjemålet ofte skårer høyt på kåringer av «Norges vakreste dialekt» er det grunn til å tro at dialekt har svært få negative assosiasjoner (Reppen, 2011, s. 10). I henhold til dette, skiller innvandrerne i Vinjes utsagn seg fra andre innlæreres utsagn. I tillegg er det viktig å bemerke at utsagnene bygger på tenkte situasjoner. Informantene har ikke erfart hvordan det ville vært om de i norskopplæringen lærte nynorsk og dialekt. Det er selvsagt likevel relevant å ta med deres perspektiv. I forlengelsen av vinjemålets særskilte situasjon, er det bemerkelsesverdig at lærerinformanten fra Vinje samsvarte med andre lærerinformanter i sin bruk av standardtalemål. Ser man dette som uttrykk for implisitte språkholdninger er det overraskende at ikke lærerinformanten i Vinje er mer positiv til dialektbruk. Språkholdninger ellers i et lokalsamfunn kan også bidra som perspektiv i diskusjonen.

I sin studie av språklige praksisformer blant voksne innvandrere i Oppdal, bruker Rikke van Ommeren (2010) fokusgruppeintervju og spørreundersøkelser for å studere oppdalingens holdninger til språklig praksis hos voksne innvandrere. Hun finner at de fleste er svært positive til innvandrere som forsøker å bruke den lokale dialekten, og de ser på dette som at innvandreren ønsker å integreres (s. 102-105). Informantene opplever dette som at de «[...]virkelig 'prøver' å bli en del av det samfunnet de har flyttet inn i.» (van Ommeren, 2010, s. 104). Ved å se majoritetsspråklige i Oppdals oppfatninger sammen med minoritetsspråklige i Vinjes oppfatninger av dialektbruk, tilhørighet og integrering, er dette et argument for bruk av dialekt i undervisning i norsk som andrespråk. Funnene tilsier at deler av minoriteten og majoriteten i ulike bygdesamfunn, opplever at minoritetens bruk av dialekt vil fremme integrering. På denne måten ville forholdet mellom klasseromsspråk og språk i lokalsamfunnet samsvart i større grad. Heide (2017) oppsummerer dette argumentet i setningen; «[a]t dialekt har så liten plass i andrespråkopplæringa, er overraskende på bakgrunn av at dialektbruk ser ut til å fremja integrering, som jo er eit viktig mål med norskopplæringa.» (s. 22).

Heide viser til funn i Reppens studie som illustrer hans forståelse av at språklig mangfold er viktig for integrering. Reppen (2011) finner at innvandrerne har fått bokmålsundervisning i nynorskkommunen av lærere som har normert språket sitt til bokmålsnært talespråk. Informantene uttrykker at dette er uheldig og skulle ønske at de ble undervist i nynorsk (s. 57-63). De argumenterer for at det ville vært bedre om de lærte nynorsk i nynorskkommunen, slik at det ville vært enklere for dem å hjelpe barna med skolearbeid, samt at de møter mest nynorsk i sammenheng med kommunikasjon med kommunen, offentlige skriv og skrift i jobbsammenheng og lokalsamfunnet forøvrig (Reppen, 2011, s. 58-62). En kan forstå dette som at informantens ønske om å forstå det som blir skrevet i lokalavisen og det som blir sagt på nærbutikken, er et ønske om integrering. Dette understøtter dermed det nevnte argumentet om bruk av dialekt og kommunens målform i undervisning i norsk som andrespråk.

Fondevik og Osdal (2018) har gjort undersøkelser av læreres argumentasjon for bruk av nynorsk eller bokmål i undervisning. Flere av lærerne peker på at opplæring i nynorsk og dialekt gir bedre integrering i lokalsamfunnet (s. 376). Med innlærernes erfaringer og argumentasjon i øyemed, viser det seg at de som er mest positive til nynorskopplæring i nynorskkommuner generelt er mer integrerte i lokalsamfunnet enn de som er mest positive til bokmålsopplæring (s. 368-370). Fondevik og Osdal (2018) oppfordrer til nynorsk skriftlæring og nynorsk nær dialektbruk i nynorskkommuner, da de ser dette som fordelaktig for å minske avstanden mellom majoritetsspråklige og minoritetsspråklige i samme lokalsamfunn (s. 376). Dette viser at ønsket

om og muligheten til bedre integrering er argument for bruk av dialekt og nynorsk både fra lærernes og innlærernes ståsted.

2.4.2 Integrering fra begges sider

Selv om innvanderens egen innsats er viktig for integrering, er også majoritetssamfunnet generelt og den enkelte majoritetsspråklige essensiell for en god integreringsprosess språklig sett. Åsta Øvregaard (2008) er i en kronikk kritisk til at mange nordmenn ikke normerer språket sitt i møte med norskinnlærere, da man kan risikere at dialektbruk blir maktspråk og tydeliggjør skillet mellom majoritet og minoritet. Øvregaard (2008) påpeker at den mangfoldige språksituasjonen med to målformer og utbredt bruk av dialekt, gjør norske språkbrukere særlig bevisste i sine mange valg. Valgfrihet i muntlig og skriftlig norsk gir utfordringer. Øvregaard (2008) problematiserer nordmenns sjeldne normering i talespråket. Noen opplever det som vanskelig eller flaut å legge dialekten sin nærmere et standardtalemål. Øvregaard (2008) mener normering er viktig for at innvanderne skal lære norsk som en del av integreringsprosessen. Hun sier at en integrering krever sitt fra begge sider. Dette kan sees som et argument for at norskopplæring med standardtalemål kan bidra til bedre integrering.

Også Else Berit Molde (2017) belyser dette temaet i artikkelen «Alle nordmenn snakker et annet språk enn vi studerer». Hun forteller at normering av dialekt kan forstås som negativt. Med henvisning til begrepet «knot» gjør hun rede for noen nordmenns aversjon mot bruk av standardtalemål, noe hun har studert blant vossinger. Hun oppsummerer hovedpoenget med artikkelen i utsagnet «[å] tilpassa dialekten i samtale med ein språkinnlærer er jo verken snobbete eller usjølvtendig, slik ein har oppfatta knot, men snarare hyggeleg og imøtekomande.» (Molde, 2017). Som nevnt innledningsvis er majoritetsspråkbrukerens språktilpasning til innlæreren, presisert i *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Else Berit Molde og Øvregaard argumenterer for at språklig tilpasning i form av normering til standardtalemål, vil være hensiktsmessig i møtet mellom minoritetsspråklig og majoritetsspråklig. Deres perspektiv fungerer som argumenter for bruk av standardtalemål i undervisning i norsk som andrespråk.

2.5 Pedagogiske hensyn: skriftnærhet og autentisk språklæring

Reppens (2011) lærerinformant forklarer at hun «snakker bokmål» i norskundervisningen blant annet fordi det ligger nært opp mot skriftspråket. Informanten mener at vinjemålet ligger fjernt fra nynorsk og bokmål (s. 84). I motsetning til dette, opplever innvanderinformantene at nynorsk og vinjedialekten ligger nært og bruker begrepene om hverandre. Ifølge

lærerinformanten er dialekten vanskelig og dermed problematisk å bruke i undervisning (Reppen, 2011, s. 88). Også Øynes (1995) finner pedagogisk hensyn som tas i undervisningen. I spørsmålet om deres begrunnelser for valg av undervisningsspråk, trekker lærerinformantene frem at læringsprosesser blir enklere hvis talemålet ligger nært skriftspråket (s. 78). Som nevnt innledningsvis utvikles standardtalemål med nær tilknytning til et skriftspråk. Med dette legges altså argumentet om skriftnærhet til grunn for undervisningspraksisen og dette er et argument som taler for bruk av standardtalemål i undervisning i norsk som andrespråk.

Som en følge av argumentet om nærhet mellom skrift og tale, ville potensielt flere nynorsk kommuner undervist i nynorsk med nynorsknært talemål, da talemålet i disse kommunene ofte ligger nærmere nynorsk enn bokmål (Fondevik & Osdal, 2018, s. 356). Som nevnt innledningsvis er dette ikke tilfellet. Sett fra innlærernes ståsted vil dette argumentet kanskje ikke veie like tungt som lærerne ønsker. Grunnet innlærernes etablerte holdninger til dialekt og skriftnært standardtalemål fra deres hjemland, vil argumentasjonen om skriftnærhet ikke være like selvsagt for dem som de norskfødte lærerne i norsk som andrespråk (Fondevik & Osdal, 2018, s. 374). Dette viser igjen hvordan eksisterende språkholdninger til dialekt og standard fra ulike kulturer, kan påvirke innlærernes møte med norsk språkmangfold.

Heides (2017) forklaring på manglende bruk av dialekt i norskopplæringa samsvarer med funn i Øynes` og Reppens studier. Hans svar på pedagogisk forenkling er at det kan virke mot sin hensikt, da det ikke gir autentiske lærings situasjoner og muligens kan gi innlærerne et handikap når de skal ut i samfunnet. Videre sier han at det å starte med standardtalemål og etterhvert inkludere noe dialekt, vil være mindre hensiktsmessig enn å heller starte med dialekt slik at autentiske språksituasjoner kan oppstå tidlig. Han sier at «[k]jennskap til språket i lokalsamfunnet er då nødvendig heilt frå starten av, ikkje ein finesse for vidarekomne.» (Heide, 2017, s. 23). Dette perspektivet deler Heide med Reppen (2011) som avslutter sin masteravhandling på følgende måte; «[m]ed andre ord kan bruk av nynorsk og dialekt kanskje like gjerne være *begynnelsen* som *sluttresultatet* av en integreringsprosess.» (s. 102).

Argumentet om autentisk språklæring kan knyttes til innvandrerne i Vinje sine ønsker om å forstå og snakke dialekt for å være en del av lokalsamfunnet. Med autentisk språk i klasserommet ville kanskje integreringsprosessen blitt bedre. Øynes (1995) problematiserer at én av lærerinformantene setter autentisk kommunikasjon som mål i sin undervisning og samtidig ikke bruker sin egen dialekt (s. 81). At informanten trekker frem autentisk

kommunikasjon som viktig for språklæring viser en forståelse av at dette er fordelaktig for innvandreres læring. Likevel realiseres ikke dette i praksis, da han ikke bruker sin egen dialekt.

Et annet argument som kan kategoriseres som pedagogisk hensyn er at innvandrere kanskje har lært noe norsk et annet sted i landet eller at de kommer til å flytte og lære mer norsk et annet sted i landet. Slik sett kan det gjøre læreprosessen enklere hvis språket i de ulike norskundervisningene er den samme. Reppens (2011) lærerinformant peker på noe av denne problematikken, da hun argumenterer for sin bruk av standardtalemål. Hun forteller at flytting og dermed ulike varianter for talt norsk er noe av grunnen for hennes bruk av «talt bokmål» (s. 87). Dette viser en av fordelene med skriftnært talemål. Fondevik og Osdal (2018) finner i sin studie at noen av lærernes argumenter for bokmålsopplæring i nynorsk kommuner var «har lært bokmål før» og «har planer om å flytte til ein bokmålskommune» (s. 366). Selv om disse funnene omhandler målform, kan det tenkes at lignende argumenter ligger til grunn for bruk av standardtalemål i undervisning fremfor dialekt nær tale. Tatt dette og de nevnte funnene i Reppen (2011) i betraktning, kan lærernes argumentasjon for standard nær tale være knyttet til deres erfaringer med innvandrere som kommer tilflyttende med norskkunnskaper, mens andre kanskje kommer til å flytte og møte nye varieteter av talt norsk.

3.0 Konkluderende oppsummering

Jeg vil nå avslutte oppgaven ved å oppsummere problemstillingen som har vært gjenstand for hoveddelen; *hvilke argumenter legges til grunn for bruk av standardtalemål versus dialekt i undervisning i norsk som andrespråk? Og hvordan kan man forklare dagens praksis hvor mange bruker standardtalemål i undervisning?* Som nevnt innledningsvis er det mye som påvirker lærernes valg av undervisningsspråk. Et eksempel på dette er diskusjonen om hvorvidt det finnes et standardtalemål i Norge. Jeg har lagt til grunn en forståelse av at det finnes et uoffisielt standardtalemål og at denne varieteten er knyttet til modernitet, urbanitet, prestisje og fremstår som formelt, offisielt og geografisk umarkert. Funnene i Reppens og Øynes' studier viser at lærere bruker en form for «talt bokmål» i sin undervisning. Dette understøtter denne forståelsen og kan derfor bidra til å forklare dagens praksis der mange bruker standardtalemål i undervisningen.

I forbindelse med språkholdninger er det aktuelt å trekke frem at lærernes holdninger til dialekt og standardtalemål kan påvirke deres valg av undervisningsspråk og slik sett forklare dagens praksis. I mange kulturer er dialekt underordnet det offisielle standardtalemål. Innlærerne kan videreføre disse holdningene fra sine hjemland til språksituasjoner i Norge og slik sett påvirke

lærerne til å velge bort dialekt nær tale. I Øynes' studie ble det vist tendenser til negative holdninger blant innlærere og lærere. På den andre siden representerer Reppens informanter innlærere som er positive til den lokale dialekten og gjerne vil snakke den. Dette viser at språkholdninger kan bidra til å forklare dagens situasjon på flere måter.

Også i diskusjon om dialekt versus standardtalemål kom det frem elementer som kan forstås som argumenter som knyttes til begge sider. Dette gjelder læreplaner så vel som læremidler. Som nevnt er det relativt få og diffuse beskrivelser av dialekt i læreplanen. I tillegg er det lite fokus på dialekt i de fleste læremidlene. Sett at mange lærere holder seg tett til læreplaner og læremidler, er dette argumenter for å fokusere lite på dialekt og normere sitt talespråk til «talt bokmål». På den andre siden nevnes forståelse av lokal dialekt i forbindelse med alle nivåene i språkutviklingen. Som vist inkluderte lærerinformantene til Reppen og Øynes gradvis mer dialekt i sin undervisning. Dette samsvarer med læreplaner. Med andre ord kan elementer fra retningslinjene som kan påvirke dagens praksis, være argumenter for bruk av standardtalemål, men samtidig argumenter for å inkludere noe dialekt i undervisningen.

Tredje tema som er blitt diskutert er integrering. Heide tok til orde for at dialekt som en del av det språklige mangfoldet, er viktig for integrering. Funn i Reppens og van Ommerens studier viste at språklig fellesskap i form av dialektbruk blant innvandrere kan være betydningsfullt for integrering. Minoritetsspråklige i Vinje ønsket å markere tilhørighet ved å snakke og forstå dialekt, mens majoritetsspråklig i Oppdal mente innvandrere som brukte dialekt ga mer innsats i integreringen. Slik sett kan målet om integrering være et argument for bruk av dialekt i undervisningen. På den andre siden ble det påpekt av Øvregaard og Else Berit Molde at dialektbruk kan forsterke forskjeller mellom minoritet og majoritet. De hevdet at språklig tilpasning som normering av dialekt er av betydning for innvandrerens norsklæring. De argumenter med integrering som overordnet mål, for normering til standardtalemål.

Til sist ble pedagogiske hensyn diskutert. Et argument for å bruke standardtalemål er at det er nært skriftspråket og at det slik vil gjøre læringsprosessen enklere. Heide mener denne pedagogiske forenklingen vil virke mot sin hensikt. Et pedagogisk argument for dialekt i undervisning er at det vil gi mer autentiske lærings situasjoner som vil gjøre det enklere for innlærerne å møte det norske språket også utenfor klasserommet. Med andre ord står man som lærer av norsk som andrespråk i en utfordrende situasjon ved å velge å bruke dialekt eller standardtalemål i sin undervisning. Det er mange hensyn som skal tas og en rekke argumenter for bruk av både dialekt og standardtalemål.

4.0 Referanseliste

- Engen, T. O. & Kulbrandstad, L. A. (2017). *Tospråklighet, minoritetsspråk og minoritetsundervisning* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fondevik, B. & Osdal, H. (2018). Norsk som andrespråk = bokmål?. I A. K. H. Gujord og G. T. Randen (red.), *Norsk som andrespråk – perspektiver på læring og utvikling* (s. 356-378). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Heide, E. (2017). Det norske språkmangfaldet og opplæringa i norsk som andrespråk. *Norsklæreren*. (3), 16-27. Hentet fra http://www.norskundervisning.no/wp-content/uploads/2016/02/Norsklæreren_3-17_Heide.pdf
- Husby, O. (2009). Talt bokmål: Målspråk for andrespråksstudenter?. *NOA Norsk som andrespråk*, 25(2), s. 9-40.
- Kulbrandstad, L. A. (2015). Språkholdninger. *NOA Norsk som andrespråk*, 30(1-2), s. 247-283. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/1190/1180> (sist hentet 9. mai 2019)
- Molde, E. B. (2017, 19. januar). «Alle nordmenn snakker et annet språk enn vi studerer!». Hentet fra <https://sprakprat.no/2017/01/19/alle-nordmenn-snakker-et-annet-sprak-enn-vi-studerer/> (sist hentet 9. mai 2019)
- Mæhlum, B. (2007). *Konfrontasjoner – når språk møtes*. Oslo: Novus forlag
- Mæhlum, B. (2009). Standardtalemål? Naturligvis! *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27, s. 7-25. Hentet fra http://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Mæhlum, B. & Jahr, E. H. (2009). Har vi et «standardtalemål» i Norge?. *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27, s. 3-6. Hentet fra http://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet – innføring i studiet av dialekter* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Otnes, H. & Aamotsbakken, B. (2017). *Tekst i tid og rom. Norsk språkhistorie* (5. utg.). Oslo: Det Norske Samlaget
- Reppen, I. A. (2011). «Det viser seg at du er ekte nordmenn i stedet.» *Andrespråksbrukere, sted og tilhørighet*. Upublisert masteravhandling. Institutt for språk og litteratur, NTNU
- Sandøy, H. (2009). Standardtalemål? Ja, men...! *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27, s. 27-47. Hentet fra http://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Tønnessen, M. (2018, 18. mars). Innvandrere. Hentet fra <https://snl.no/innvandrere> (sist hentet 7. mai 2019)
- Van Ommeren, R. (2010). «Ja, jæi la an på å tåla oppdaling, ja» - en sosiolingvistisk studie av språklige praksisformer blant voksne innvandrere i Oppdal (Masteravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

- VOX nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk. (2012). *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Hentet fra https://www.kompetansenorge.no/contentassets/f6594d5dde814b7bb5e9d2f4564ac134/laereplan_norsk_samfunnskunnskap_bm_web.pdf
- Øvregaard, Å. (2008, 27. januar), Når dialekt blir maktspråk. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/nw6xL/Nar-dialekt-bli-maktsprak> (sist hentet 9. mai 2019)
- Øynes, A. (1995). *Talemål i undervisninga av norsk som andrespråk – en sosiolingvistisk individstudie* (Masteravhandling). Universitetet i Trondheim, Trondheim

